

Certifiering av gymnasiala utbildningar inom HT- och RL-programmet

Arbetslivets engagemang

Introduktion till arbetslivets engagemang i processen för att certifiera gymnasieskolans utbildningar inom Hotell och Turism- samt Restaurang och Livsmedelsprogrammet

Detta dokument innehåller översiktlig information och tips för att engagera arbetslivet i resan mot att certifiera en eller flera av era utbildningar på HT- och RL-programmet. Dokumentet går bland annat igenom betydelsen av APL (arbetsplatsförlagt lärande) samt ger tips på argument som kan användas i dialogen med representanter från arbetslivet kring varför just de ska engagera sig i certifieringen.

För frågor och funderingar är ni välkomna att vända er till oss enligt kontaktuppgifterna nedan. Vi tar gärna ett uppstartsmöte med er utbildning och era samarbetspartners för att gemensamt sätta en plan för ert fortsatta certifieringsarbete tillsammans. Vänligen observera att mindre justeringar och text kan komma att göras men det huvudsakliga innehållet är det samma.

Johanna Schub

Projektledare

Visita

johanna.schub@visita.se

031 - 62 94 66

Heinz Glöckler

Projektledare

Visita

heinz.glockler@visita.se

08 - 762 74 36

Jesper Långström

Utbildningsansvarig
bagare och konditor

**Sveriges bagare &
konditorer**

jesper@bageri.se

076 - 115 14 76

Innehållsförteckning

Varför är samverkan och samarbete så viktigt?	4
Vikten av APL	6
Att engagera arbetslivet i certifieringsarbetet	8
Förtydligande av frågeställningarna	10

Varför är samverkan och samarbete med arbetslivet så viktigt?

Skolinspektionens granskningar har visat på stora skillnader i vilken utsträckning yrkesutbildningarna samverkar med arbetslivet. Många skolor saknar tydliga processer inom yrkesutbildningarna för hur de ska bedrivas. Utbildningarna kan se mycket olika ut och ha högst skiftande kvalitet, även hos en och samma huvudman. Men Skolinspektionens granskning har också visat på flera goda exempel på välutvecklade samarbeten mellan skola och arbetsliv. Där har arbetsplatserna varit engagerade i såväl anskaffningen av bra APL-platser som utformningen av innehållet i den skolförlagda utbildningsdelen.

Högre krav på planering, samarbete och tillsammans

Vidare saknar många yrkesutbildningar beskrivningar av vilka kurser eller delar av kurserna som ska genomföras under det arbetsplatsförlagda lärandet. Detta innebär att det saknas en överenskommelse (även inom lärlingsutbildningar) som tydliggör utbildningens innehåll för både handledare och studerande. **Denna överenskommelse bör användas som ett verktyg för att aktivt tydliggöra ansvarsfördelningen i utbildningen mellan skolan och arbetsplatsen.** Med andra ord så missar många utbildningar i och med detta möjligheten att klargöra respektive parts ansvar för sin del i utbildningens helhet.

Brister i arbetet med värdegrund och kvalitet

För många studerande är det arbetsplatsförlagda lärandet deras första kontakt med arbetslivet. Här möter de attityder och värderingar som speglar både arbetsplatsen och samhället i stort. **Det är därför viktigt att den värdegrund som skolan står för även gäller för de studerande när de är på en arbetsplats.** Tyvärr omfattar huvudmännens och skolans förebyggande arbete mot kränkande behandling sällan det arbetsplatsförlagda lärandet. Denna formen av lärande ingår därmed vanligtvis inte i skolornas systematiska kvalitetsarbete. Det finns alltså en avsaknad av ansvar för gemensamma processer, och ett gemensamt ansvar för utbildningens helhet.

Är certifieringen en del av lösningen?

Sammanfattningsvis så finns det en stor variation mellan skolorna i frågan om hur stark och välutvecklad samverkan är mellan arbetsliv och utbildning. Skolinspektionen bedömer att flertalet av de granskade skolorna i viss omfattning samverkar med arbetslivet. Därmed finns det möjlighet att bygga vidare på denna samverkansgrund, och förutsättningar för att uppnå en högre kvalitet på utbildningen. Granskningen visar alltså att **det är möjligt att åstadkomma en bra samverkan mellan skola och näringsliv** – men att alla utbildningar och skolor inte nått ända fram.

VARFÖR ÄR SAMVERKAN OCH SAMARBETE SÅ VIKTIGT?

Det är här vi på Visita är övertygade om att certifieringen kan hjälpa till och vara en del av lösningen på problematiken kring det stora avståndet mellan arbetsliv och utbildning. **Tillsammans skapar vi certifierade utbildningar som kännetecknas av tydliga och kvalitetssäkrade processer för samverkan.** Vi är övertygade om att detta ger en högre kvalitet i utbildningen och därmed kan främja de studerandes anställningsbarhet på ett helt annat sätt än tidigare. Vi tror också att landets utbildningar via certifieringen kommer att nå en likvärdighet vad avser *learning outcome*.

En av de viktigaste delarna kring samverkan och samarbete med arbetslivet berör arbetsplatsförlagt lärande, som ni kan läsa mer om i nästa kapitel.

Vi har läst och analyserat flertalet granskningsrapporter från Skolinspektionen avseende yrkesprogram, publicerade mellan 2015—2019. Läs gärna Skolinspektionens olika rapporter och ta del av deras statistik. Se gärna detta [webbinarium](#) om rapporten "Helhet i utbildningen på gymnasiets yrkesprogram" eller läs hela [rapporten här](#).

Se även gärna följande artiklar från Besöksliv kring ämnet samverkan utbildning och bransch - [Så ska yrkesutbildningarna samarbeta med besöksnäringen](#), [Så ska synen på utbildningarna förändras](#) samt [Gymnasiesamarbete med Elite Hotels ska locka fler elever](#).

Vikten av det arbetsplatsförlagda lärandet

Lärling, lärande i arbete, APU, APL, LIA, vuxenlärling, hantverkslärling, prao, praktik, verksamhetsförlagda studier, arbetsplatsförlagt lärande, gymnasielärling... Dessa är några av de begrepp som vi hittar inom det svenska utbildningsväsendet och i Arbetsförmedlingens dokument om arbetsmarknadsåtgärder.

Som handledare eller studerande blir man lätt förvirrad av dessa begrepp då det inte är helt enkelt att förstå skillnaden mellan dem och deras innebörd.

Själva fokuset på ett yrke och yrkesidentiteten är en grundförutsättning för alla yrkesutbildningar. Dessa hänger ihop med arbetsmarknaden som efterfrågar vissa yrken med ett varierande innehåll av kvalifikationer som oftast uttrycks i kunskaper, färdigheter och kompetenser. Genom arbetslivets behov av vissa kvalifikationer uppstår en efterfrågan av dessa – en arbetsmarknad. För individen betyder detta att om en person har dessa efterfrågade kvalifikationer i form av kunskaper, färdigheter och kompetenser kan denne ta ett arbete och är således anställningsbar.

Förståelsen för att näringslivet är en beställare som ska och bör ha synpunkter på utformning, innehåll och upplägg av utbildningar utifrån framtidens behov (och revidera dessa regelbundet) är idag liten. Som den som tar emot resultatet av en utbildning (det vill säga en studerande) bör arbetslivet vara intresserade av att samarbeta med det formella utbildningsväsendet. Detta för att **kvalitetssäkra utbildningen och dess innehåll för att i högre grad främja att utbildningens studerande är just anställningsbara när de studerat klart.** Detta är något som certifieringen tar hänsyn till.

Arbetsplatsförlagt lärande som utbildningsform

Arbetsplatsförlagt lärande är en undervisningsform som har stor flexibilitet genom att den kan anpassas till individen samt till den organisation/företag där lärandet ska ske. Eftersom den är en rörelse mot att den studerande får den kompetens som företaget behöver och efterfrågar ska det starkt främja att individen blir anställningsbar i slutskedet av lärandeprocessen.

Vid arbetsplatsförlagt lärande är det arbetslivet som står för hela eller delar av undervisningen som sker på en arbetsplats. Men vet företagen/organisationerna egentligen vad arbetsplatsförlagt lärande innebär för en arbetsplats och den studerande individen? Skolinspektionens rapport [Arbetsplatsförlagd utbildning i praktiken](#) från 2011 sade redan då vad som fortfarande är verkligheten – att samverkan och samspelet mellan arbetslivet och skolväsendet inte riktigt fungerar. På denna front finns alltså ett stort utvecklingsbehov. När Visita och Sveriges bagare & konditorier nu samverkar för att certifiera era utbildningar läggs ett stort fokus även på APL, det arbetsplatsförlagda lärandet.

Vad kännetecknar arbetsplatsförlagt lärande i en certifierad utbildning?

- I en certifierad utbildning har **alla aktörer samarbetat och tillsammans** översatt karaktärsämnenas kursplaner till yrkeskunskaper, -färdigheter och -kompetenser som den studerande ska ha efter utbildningens slut och som främjar anställningsbarhet. En överenskommelse finns om vilka moment som ska läras ut i den skolförlagda utbildningen, eller under det arbetsplatsförlagda lärandet. Hur kursplanerna översätts och överenskommelsen utformas är upp till varje utbildning.
- I en certifierad utbildning är dessa översatta mål så tydliga att alla inblandade (utbildningsanordnaren, yrkeslärarna, de studerande, handledarna och APL-företagen) förstår innebörden av **vem som är ansvarig för vilka moment och var de genomförs** - antingen i den skolförlagda utbildningen eller vid det arbetsplatsförlagda lärandet - samt hur man gemensamt kvalitetssäkrar och säkerställer att det blir genomfört. Hur utbildningen och branschen gemensamt kvalitetssäkrar och säkerställer att målen kommuniceras och nås är upp till varje utbildning. Vi har tagit fram inspirationsmaterial till de olika yrkesutgångarna vilka vi gärna delar med oss av.
- I en certifierad utbildning ska dessa mål även kunna **betygsättas på relevant nivå via tydliga och mätbara betygsriterier** som mäter kursmålen uppfyllnad. Genom att det arbetsplatsförlagda lärandet är en stor del av utbildningen så ska målen kunna tolkas även av handledare, APL-företaget och den studerande. Även likvärdigheten utifrån lärande och genomförande spelar en viktig roll.
- I en certifierad utbildning syns det tydligt att **det arbetsplatsförlagda lärandet är just undervisning och utbildning**, och inte en arbetspraktik eller ett arbete.

Om ni behöver stöd eller inspiration för att utveckla ert arbetsplatsförlagda lärande och samverkan med arbetslivet, så finns många tips hos [Skolverket](#). Bland annat kan vi tipsa om [Skolverkets nationella APL-utvecklare](#) eller broschyren [Planera, genomför och följ upp arbetsplatsförlagt lärande](#). Vi kan också tipsa om Skolverkets senaste rapport om [Lärlingsutbildningen i gymnasieskolan - kartläggning och undersökning](#).

Att engagera arbetslivet i certifieringsarbetet

Följande text är tänkt att fungera som ett underlag i diskussionen med representanter från arbetslivet, vid samtal om syftet med att engagera sig i en utbildnings certifieringsarbete. Nedan presenterar vi alltså ett antal argument som vi tror att ni kan ha nytta av i denna dialog. Texten ska ses som en grund vilken en diskussion kan byggas vidare på. Addera gärna era egna argument till listan!

Kvalitetssäkringsmodellen bygger på:

- En utvecklad och konsekvent dialog mellan utbildningen och arbetslivet.
- **Arbetslivets åsikter och idéer ska styra utbildningens utveckling.**
- Fokus är att säkerställa att de studerande har de kunskaper och färdigheter som **faktiskt efterfrågas** ute på arbetsplatserna (vi har tagit fram ett inspirationsmaterial till de olika yrkesutgångarna som vi gärna delar med oss av).
- Det är också viktigt att de studerande möts av en bransch med **bra villkor samt trygga och inkluderande arbetsplatser** (möjlighet att vara en del av förändringen mot den moderna arbetsgivaren inom besöksnäringen!).
- Genom ett framtida **yrkes-/gesällprov** kan utbildningen tydligt visa att de studerande besitter de kunskaper och färdigheter som efterfrågas av arbetslivet för att garantera den studerandes anställningsbarhet (gäller ej inriktningen Bageri och Konditori som redan har ett [yrkesprov](#) via Sveriges bagare & konditorer).

Genom att engagera sig i certifieringsprocessen kan arbetslivets representanter förvänta sig:

- En **högre kvalitet på de studerandes kunskaper och yrkesfärdigheter**, både under utbildningen på APL så väl som efter.
- För den tid och det engagemang som de lägger ner kan de vara mer säkra på att de lär upp och anställer personer med ett högre intresse för sin utbildning och valda bransch.
- En högre kvalitet på utbildningarna är vi övertygade om leder till en **ökad attraktivitet för utbildningarna och för branschen**, därmed fler sökande. En viktig faktor då besöksnäringen nu har ett enormt behov av många kompetenta arbetstagare inom många olika positioner.
- Genom gymnasieskolans utbildningar kan vi **tillsammans vara med och bidra** till att säkra delar av kompetensförsörjningen och hitta, lära upp och behålla framtidens branschstjärnor.

Vem eller vilka från företagen ska vara delaktiga?

Företag inom besöksnäringen samarbetar med utbildningarna genom att engagera sig i certifieringen av utbildningen. Ett par kommentarer till detta är:

- Relevanta medarbetare inom företagets organisation ska vara delaktiga i samarbetet med utbildningen och gemensamt ta fram svaren på de olika frågeställningarna i certifieringsprocessen - **med fokus på hur ni kan göra det tillsammans.**
- Relevanta medarbetare avser inte endast vd, platsansvarig eller övriga anställda med cheftitlar eller ansvarsroller. Alla inom företagets organisation är välkomna att vara delaktiga så länge de upplevs relevanta för och kan bidra till certifieringsarbetet.
- Frågeställningarna är uppdelade på fyra block, där olika medarbetare från samma företag gärna får bidra med sina specialkunskaper inom de block/det block som de resonerar mest med.
- Alla företag behöver nödvändigtvis inte avsätta en medarbetare eller flera till varje block - men ju fler medarbetare från olika företag, desto mindre arbetsbelastning per medarbetare.
- Vi rekommenderar att vända sig till större aktörer om dessa finns tillgängliga, då de vanligtvis har lättare att avsätta resurser i form av tid för detta arbete.
- Använd er gärna av de digitala verktyg som finns tillgängliga för att hålla möten och driva diskussionen vidare, detta spar både tid och utvecklar allas digitala kompetenser.
- Vi delar gärna med oss av det inspirationsmaterial vi tagit fram till de olika yrkesutgångarna om kan användas som diskussionsunderlag. Kontakta oss för ett uppstartsmöte, så skickar vi över även dessa.
- Tänk på att vid slutet av processen **innan ansökan skickas in så måste alla som medverkat i ansökan kunna ställa sig bakom alla svaren i frågeställningarna.**

Lägg gärna extra fokus och starta med att ta fram de gemensamma praktiska yrkesmomenten mot yrkesutgångarna enligt fråga 2.1.2. Dessa ska innehålla alla yrkeskunskaper, yrkesfärdigheter och yrkeskompetenser som varje elev och framtida medarbetare ska kunna efter utbildning (utbildningens mål, *learning outcome*).

Utifrån yrkesutgångarna ska ni kunna visa hur ni säkerställer och kommit överens om:

- Vem som ska lära ut vad, och var denna utläring sker (i skolmiljö eller på arbetsplatsen).
- Att alla studerande har möjlighet att uppfylla yrkesutgångarnas krav.
- Att de studerande faktiskt har de yrkeskunskaper ni tagit fram och kommit överens om efter avslutad utbildning.

Förtydligande av frågeställningarna

För att ytterligare underlätta för samverkan med företagen inom besöksnäringen önskar vi förtydliga frågeställningarna och de olika blockens innehåll, så att både utbildning och arbetsliv lättare kan sätta sig in i dem och deras betydelse. Frågeställningarna är medvetet formulerade med ett formellt språk för att öka dess legitimitet. **Att endast skicka ut frågeställningarna i sin helhet till företagen utan närmare förklaring av dem kan leda till ett försämrat snarare än förbättrat samarbete.** Därför rekommenderar vi att ni delar detta dokument eller dokumentets innebörd med era samarbetspartners.

Alla block inleds med en nulägesanalys som syftar till att utbildningen tillsammans med arbetslivet och huvudmannen ska få en uppfattning om var utbildningen befinner sig i dagsläget för att lättare kunna sätta planer och mål framåt.

Block 1 - Organisation och styrning

Detta block präglas till stor del av huvudmannens involvering i utbildningen, dvs. den person eller funktion (t.ex. utbildningsnämnd) som har det yttersta ansvaret för utbildningen. Dock inte utan arbetslivets medverkan och engagemang.

Frågorna i detta block fokuserar inte bara på de studerande som redan läser på utbildningen, utan också hur utbildningen i samverkan med arbetslivet arbetar med marknadsföring och andra aktiviteter för att locka fler. Frågor finns också kring skolresultat och hur dessa följs upp i utbildningens systematiska kvalitetsarbete. Hur samverkar utbildningen med t.ex. näringslivskontor och med arbetslivet i andra former än APL? Hur följs utbildningen och dess resultat upp, vad är synen på lärarlegitimation och hur samverkar HT- och RL-programmen om båda erbjuds? I detta block ska även programrådsprotokoll bifogas.

Block 2 - Utbildningens fokus och innehåll

I detta block ligger huvudfokus på det gemensamma arbetet mellan utbildning och arbetsliv för att få fram vilka yrkeskunskaper, yrkesfärdigheter och yrkeskompetenser som ska läras ut samt av vem. Frågor som berör internationalisering, studerande med särskilda behov och likvärdigt lärande finns också. Hur APL-platser tas fram, vilka krav som ställs på handledarna samt trepartssamtal och återkoppling mellan arbetsplats, utbildning och studerande är också områden som berörs. Att utbildning och arbetsliv ska verka för att de studerande blir godkända i sina kärnämnen, nå högskolebehörighet, fördelen med fackliga organisationer och kollektivavtal samt omvärldsanalyser och ständigt inhämtande av ny kunskap för att kunna anpassa utbildningen är också viktiga faktorer.

Block 3 - En kreativ och stimulerande lärmiljö

Det tredje blocket lägger mer fokus på de fysiska lokalerna och maskinerna på utbildningen (extra viktigt för RL-programmet). Frågorna cirkulerar också kring de studerandes

FÖRTYDLIGANDE AV FRÅGESTÄLLNINGARNA

möjligheter att utveckla kompetenser inom kommunikation, sociala medier, digitalisering och företagande/entreprenörskap. Den största delen av blocket ägnas dock åt frågor kring värdegrunds- och jämställdhetsarbete. Hur har den gemensamma värdegrundspolicyn mellan utbildningen och arbetslivet tagits fram? Hur säkerställs det att den efterlevs och följs upp? Många frågor kretsar kring uppföljning, konsekvenser och vikten av att denna värdegrundspolicy inte bara ska beröra de studerande när de är i skolan utan den är precis lika aktuell och viktig när de är ute på sitt arbetsplatsförlagda lärande.

Block 4 - Arbetslivets medverkan i utbildningen

Det avslutande och fjärde blocket syftar till att summera det samarbete som ska ha funnits mellan utbildning och arbetsliv under hela certifieringsprocessens gång. Alla som deltagit i ansökan uppges, vilket möjliggör för referenstagning från Visitas och Sveriges bagare & konditorers sida. Hur ska det goda arbete som hittills gjort utvecklas, hur ser samarbetsstrukturen ut, finns kompetensutvecklingsplaner för lärare (och handledare) och kommer certifieringen att följas upp av utbildningens huvudman? Slutligen ställs frågan på vilka sätt de företag från arbetslivet som deltagit i certifieringsprocessen kommer att premieras av utbildningen.

Avslutningsvis önskar vi lämna en påminnelse om att det är skolans plikt att säkerställa att yrkeskunskaper, yrkesfärdigheter och yrkeskompetenser i karaktärsämnena motsvarar det som skollagen nämner i [\(2010:800\) 15 kap. 2 §](#) "**Gymnasieskolan ska ge en god grund för yrkesverksamhet och fortsatta studier samt för personlig utveckling och ett aktivt deltagande i samhällslivet. Yrkesprogrammen ska utgöra grund för yrkesverksamhet och fortsatt yrkesutbildning.**" Med andra ord stärker lagstiftningen det arbete kring certifieringen som ni gör gemensamt, för att skapa en god grund för de studerande att bli yrkesverksamma inom besöksnäringen.